

Sosyal Beceri Envanterinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Galip YÜKSEL*

ÖZET

Bu araştırmada, Sosyal Beceri Envanteri'nin (SBE) Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 182 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Envanterin güvenirliliği Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve testin tekrarı yöntemleriyle; geçerliği ise benzer ölçekler ve kapsam geçerliği yolu ile bulunmuştur. Elde edilen bulgular, SBE'nin Türk üniversite öğrencileri üzerinde geçerli ve güvenilir olarak kullanılabilirliğini göstermektedir.

ANAHTAR KELİME : *Sosyal beceri, sosyal beceri envanteri, güvenirlik, geçerlik.*

SUMMARY: *Adaptation of Social Skills Inventory (SSI) to the Turkish Culture and its Reliability and Validity.*

In the present investigation the Turkish standardization and the reliability and validity studies of the Social Skills Inventory (SSI) (1986, 1989) on 182 undergraduate students were done. For reliability, Cronbach Alpha internal consistency and test-retest; and for validity, Concurrent Validity techniques and content validity were utilized. Findings show that this inventory can be used with acceptable level of validity and reliability for Turkish undergraduate students.

KEY WORDS : *Social skills, social skills inventory, reliability, validity.*

Başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açabilecek ve olumsuz tepkileri önleyebilecek becerilere sahip olmak birey için oldukça önemlidir. İnsan, başkalarıyla

etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranışlara sahip olmak ister. Bu beceriler genel olarak sosyal beceri olarak adlandırılmaktadır. Literatürde sosyal becerilerle ilgili çok sayıda tanıma rastlanmaktadır. Burada, bu tanımlardan bazıları ele alınarak incelenmiştir.

Sosyal beceriler, öğrenilmiş davranışlar olarak ele alınmaktadır. Cartledge ve Milburn (1983), sosyal beceri tanımlarının çoğunda şu öğelerin ortak olduğunu belirtmektedirler: (1) başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğrenilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler, (2) çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar olarak sosyal beceriler, (3) duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen sosyal beceriler ve (4) hem belirli gözlenebilir davranışlar, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar olarak sosyal beceriler.

Michelson ve arkadaşları (1981) ise sosyal beceri tanımlarında altı ortak noktanın bulunduğunu belirtmektedirler. Bunlar: (1) öğrenme ile kazanılır, (2) sözel ve sözel olmayan özel davranışlardan oluşur, (3) tepki ve davranışları başlatmada etkilidir, (4) diğerlerinden gelen olumlu sosyal pekiştireçleri artırır, (5) karşılıklı ilişkilerde gerekli zamanlamaya ve etkileşime dayalı davranışlardır ve (6) diğerlerinin sosyal statüsü, cinsiyeti ve yaşı gibi faktörlerden etkilenir şeklinde sıralanmaktadır.

Kelly (1982) sosyal beceriyi, çevreden olumlu pekiştireç sağlayan veya devam ettiren kişilerarası ilişki durumlarında kullanılan öğrenilmiş davranışlar olarak görmektedir. Bu tanımda, sosyal beceriler; (1) olumlu pe-

* Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

kişilere neden olacak davranış olarak görülür. Sosyal beceri hem olumlu pekiştiricilere neden olabilir hem de var olan olumlu pekiştiricileri devam ettirebilir, (2) kişilerarası ilişkilerde sergilenebilir ve (3) tanımlanabilir olarak ele alınır.

Hargie ve arkadaşları ise (1994), sosyal beceriyi "hedefe yönelik, ilişkilerarası duruma özgü, öğrenilebilir ve bireyin kontrolü altındaki davranışlar" olarak görmektedir. Onlara göre sosyal beceri davranışları ile ilgili altı temel öge şöyle sıralanabilir: (1) hedefe yöneliklik, (2) ilişkilerarası, özel hedeflere ulaştırıcı, (3) duruma uygun, (4) tanımlanabilir davranış ünitesi, (5) öğrenilebilir ve (6) bireyin bilişsel kontrolü altında olan davranışlar.

Marlowe (1986) ise sosyal becerileri, kişilerarası durumlarda, kişinin kendisi dahil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve bu anlayışa uygun davranma yeteneği olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda verilen tanımlar incelendiğinde sosyal beceri, kişilerarası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümleme ve anlamının yanısıra uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlar olarak anlaşılmaktadır.

Sosyal becerinin bireylere kazandırılması amacıyla çeşitli sosyal beceri eğitim programları geliştirilip uygulamaları yapılmaktadır. Yapılan bu uygulamalardaki etkililiği saptamak amacıyla, klinik psikologlar ve psikolojik danışmanlar, sosyal becerileri ölçmek için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir; çünkü sosyal becerilerin ölçümü sosyal beceri eğitim programlarının temel unsurudur; fakat, bu yöntemlerin çoğu hem zaman alıcı hem de pahalıdır. Sosyal Beceri Envanteri, sosyal yeterlik ya da sosyal beceri olarak adlandırılan temel sosyal iletişim beceri boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır. Hem değerlendirilmesi hem de uygulanması kolaydır. Sosyal becerilerle ilgili geniş bir kavramsal çerçeve, insanların sosyal davranışlarının pek çok alanda anlaşıl-

masına geniş katkılarda bulunmaktadır. Sosyal Beceri Envanteri bu gerçeklerle geliştirilmiştir.

YÖNTEM

Örnekleme

Sosyal Beceri Envanteri'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 1995-1996 Öğretim Yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Coğrafya, Tarih ve İngilizce Eğitimi Bölümlerinde ikinci sınıfa devam eden 182 öğrenci üzerinde yapılmıştır. İngilizce Bölümünden 78 (43 kız, 35 erkek), Tarih Bölümünden 63 (37 kız, 26 erkek) ve Coğrafya Bölümünden 41 (22 kız, 19 erkek) olmak üzere toplam 182 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir.

Sosyal Beceri Envanteri'nin Özellikleri

Sosyal Beceri Envanteri (SBE) (Social Skills Inventory-SSI), 1986 yılında Riggio tarafından geliştirilmiş ve 1989 yılında yeniden revize edilerek bugünkü şeklini almış bir ölçme aracıdır. Sosyal Beceri Envanteri temel sosyal becerileri ölçmek amacıyla küçük çapta hazırlanmış 90 maddelik kendini tanımlama (self-report) türünden bir araçtır. Küçük çapta olmasına rağmen geniş kapsamlı bir ölçme aracıdır. Başlangıçta Kişilik ve Sosyal psikoloji araştırmaları için geliştirilmiştir. SBE sosyal becerileri altı ayrı alanda ölçmektedir. Ayrıca, sosyal yeterlik ya da sosyal becerilerin tümünü kapsayan global sosyal beceri seviyesini toplam olarak hesaplamaktadır. Belli başlı alt ölçekler şunlardır:

1. Duyuşsal anlatımcılık (emotional expressivity),
2. Duyuşsal duyarlık (emotional sensitivity),
3. Duyuşsal kontrol (emotional control),
4. Sosyal anlatımcılık (social expressivity),
5. Sosyal duyarlık (social sensitivity) ve
6. Sosyal kontrol (social control) olarak adlandırılmaktadır.

Yukarıdaki ölçeklerden her biri 15 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki maddelere beşli Likert tipi bir cevaplama anahtarı hazırlanmıştır. Anahtarda en düşük puan 1, en yüksek puan ise 5'dir. Bir kişi envanterin bütününden toplam puan olarak en düşük 90, en yüksek ise 450 puan alabilir. Alt ölçeklerden ise en az 15 en çok ise 75 puan alınabilmektedir.

Alt Ölçekleri Tanımlama

SBE, sosyal iletişim becerilerini duyuşsal ve sosyal olmak üzere iki seviyede ölçen altı alt ölçeği kapsar. "Anlatımcılık", "duyarlık" ve "kontrol" herbir seviye ile değerlendirilmektedir. Anlatımcılık, bireylerin birbirleriyle iletişim kurma becerisini duyarlık, bireylerin diğer bireylerden aldıkları mesajları yorumlama becerisini, kontrol ise çeşitli sosyal durumlarda iletişimsel süreci düzenleme becerisini ifade etmektedir. Alt ölçekler aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır:

Duyuşsal Anlatımcılık

Duyuşsal anlatımcılık alt ölçeği, bireylerin sözel olmayan iletişim becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerini ölçer. Bu yapı ayrıca bireylerarası etkileşimde eğilimlerin sözel olmayan anlatım yönünü de ölçebilmektedir. Bunun yanısıra duyuşsal anlatımcılık alt ölçeği, duyuşsal durumları tam olarak ifade etme becerilerini de ölçmektedir. Duyuşsal anlatımcı birey, canlı ve neşelidir bu becerileri ile diğer insanları etkileyebilirler. Örnek madde: "Durgun geçen bir toplantıyı neşelendirebilirim".

Duyuşsal Duyarlık

Duyuşsal duyarlık alt ölçeği, başkalarının sözel olmayan iletişimlerini alma ve yorumlama becerilerini ölçmektedir. Duyuşsal yönden duyarlı bireyler, başka bireylerin duyuşsal imalarını doğru ve tam olarak yorumlarlar. Başka bireyler, duyuşsal olarak duyarlı bireyleri

çabuk etkileyebilirler. Bu alt ölçekten yüksek puan alan bireyler, başkalarının duyuşsal durumlarını empatik olarak ifade edebilirler.

Örnek madde: "Üzüntülü filmlerde bazen ağlarım".

Duyuşsal Kontrol

Duyuşsal kontrol alt ölçeği, bireylerin duyuşsal ve sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol becerilerini ölçmektedir. Duyuşsal kontrol, belli başlı duyguları yetenekle birleştirme ve bu duyguları bir maske altında gizleme becerilerini kapsar. Örneğin, bir şakaya uygun ortamda gülmek veya üzüntüyü gizlemek için neşeli bir yüz ifadesi sergilemek gibi. Bu alt ölçekten yüksek puan alanlar, güçlü duygularını göstermeye karşı kontrol etme eğilimindedirler.

Örnek madde: "Bir önceki dakika mutlu, bir sonraki dakika üzgün görünmeyi kolaylıkla başarabilirim".

Sosyal Anlatımcılık

Sosyal anlatımcılık alt ölçeği, sözel anlatımcılığı ve bireylerin birbirleriyle sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerilerini ölçmektedir. Diğer bir deyişle sosyal yakınlamadaki becerileri ölçmektedir. Bu alt ölçekten yüksek puan alanlar, cana yakın sosyal ya da herhangi bir konuda sohbeti başlatma ve yönlendirme becerilerine sahiptirler. Anılan alt ölçekteki yüksek puan sözel akıcılıkla da ilişkilidir. Özellikle sosyal kontrol alt ölçeği puanı düşük olan bireyler, sosyal anlatımcı bireylerdir. Bu bireyler söylemek istediklerini içeriğe bağlı olmaksızın kendi başlarına konuşmayı kolaylıkla yönlendirebilirler. Diğer bir deyişle spontan bir şekilde konuşmayı sürdürülebilirler.

Örnek madde: "Bir hikaye anlatırken konunun anlaşılması için genellikle pek çok el kol hareketi yaparım".

Sosyal Duyarlık

Bu alt ölçek, başkalarının sözel iletişimlerini yorumlama becerilerini ölçmektedir. Bunun yanı sıra, bireylerin uygun sosyal davranışları yönlendiren normları anlamak ve bireysel duyarlılığı değerlendirmektedir. Sosyal duyarlı bireyler, sosyal davranışları sergilerken sosyal normlara özen gösterirler ve ortama uygun hareket etme bilincindedirler. Aynı zamanda bu alt ölçekteki yüksek puanlar, sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt ölçeklerindeki düşük puanları arttırmakla birlikte, sosyal etkiye katılmayı engelleyen bireysel bilinci de yansıtabilmektedir.

Örnek madde: "Bazen başkalarının bana söylediklerini sanki çok kişisel olarak alıyorum".

Sosyal Kontrol

Bu ölçek de, sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerini ölçmektedir. Sosyal kontrol becerisi gelişmiş bireyler, herhangi bir sosyal durumda ortama uygun hareket eden, kendinden emin ve sosyal durumlara kolayca ayak uydurabilen bireylerdir. Sosyal kontrol becerisi aynı zamanda, sosyal etkileşim sırasında yapılan iletişimin içeriği ve yönlendirilmesi konusunda da bireylere yardımcı olmaktadır.

Örnek madde: "Grup tartışmalarını yönetmede genellikle çok başarılıyım".

SBE'nin Güvenirliği

Riggio (1986, 1989a) tarafından yürütülen Sosyal Beceri Envanteri'nin güvenirliliği testin tekrarı ve iç tutarlılık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplanmıştır. İki hafta ara ile yapılan testin tekrarı yöntemi ile 40 adaya uygulama yapılmıştır. Toplam puandan elde edilen güvenirlilik katsayısı $r = .94$ olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenirlilik katsayıları ise $r = .81$ ile $r = .96$ arasında değişmektedir.

Sosyal Beceri Envanteri üzerinde yapılan diğer bir güvenirlilik hesaplaması da, Cronbach Alpha güvenirlilik yöntemidir. Bu yöntemle elde edilen alt ölçek puanı güvenirlilik katsayıları $r = .62$ ile $.87$ arasında bulunmuştur. Ortalama iç tutarlılık katsayısı ise erkekler için $.84$ kızlar için ise $.80$ olarak bulunmuştur.

SBE'nin Geçerliliği

Sosyal Beceri Envanteri'nin Riggio (1986; 1989a) tarafından yapılan birleştirici ve ayırdedici (convergent and discriminant) geçerlik çalışmalarında çeşitli ölçme araçları kriter olarak kullanılmıştır. Bu araçlar 149 lisans öğrencilerine değişik zamanlarda birlikte uygulanmıştır. Bunlar sırası ile aşağıda verilmiştir:

Sosyal Beceri Envanteri ile Synder tarafından 1974 yılında geliştirilen Kendini Ayarlama Ölçeği (SMS) puanları arasında $.34$, Friedman ve arkadaşları tarafından 1980 yılında geliştirilen Duyuşsal İletişim Testi (ACT) puanları arasında $.64$, Rosenthal ve arkadaşları tarafından 1979 yılında geliştirilen Sözel Olmayan Duyarlık Profili (PONS) arasında $.12$, Bem tarafından 1978 yılında geliştirilen Bem Cinsel Rol Envanteri Kadınlık ve Erkeklik Ölçekleri arasında BSRI-Masc için $.41$, BSRI-Fem için ise $.45$, Fenigstein, Scheier ve Buss tarafından 1975 yılında geliştirilen Toplum ve Özel Benlik Bilinci (Pub SC ve Pri-SC) ölçek puanları arasında Toplum Benlik Bilinci için $.22$ Özel Benlik Bilinci için ise $.21$ ve Sosyal Kaygı Ölçek (Sos Anxiety) puanları ile arasında $-.41$ korelasyon katsayıları elde edilmiştir.

Özellikle Duyuşsal İletişim Testi, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlık, Sosyal Anlatımcılık ve Sosyal Kontrol alt ölçekleri arasında yüksek ve pozitif ilişkiler görülmüştür.

Sosyal Beceri Envanteri'nin bir başka geçerlik çalışması da Cattell ve arkadaşları tarafından 1970 yılında geliştirilen 16 Kişilik Faktörü Envanteri (PF) Sosyal Beceri Envanteri ile birlikte 149 lisans öğrenci grubuna birlikte uygulanmıştır. Uygulama sonucu Sosyal Beceri

Envanteri toplam puanı ile 16 Kişilik Faktörü Envanteri puanları arasındaki korelasyon değerleri $r = -.24$ ila $r = .47$ arasında görülmüştür.

Bu uygulama sonucu elde edilen ilişki puanları Sosyal Beceri Envanteri'nin alt boyutlarına daha zengin tanımlamalar getirmiştir. Örneğin, Duyuşsal Anlatıcılık ölçek puanları yüksek olan bireyler aktif, uyumlu, cana yakın ve son derece duygusal bireylerdir. 16 PF ölçeklerindeki bağlantılar bu tanımlamalarla doğrulanmıştır. Duyuşsal anlatıcılık alt ölçek puanları yüksek olan bireyler, bu alt ölçek puanları düşük olan bireylerden daha canayakın, atılgan, kendine güvenen bireyler olarak bulunmuştur. Bu ilişkilerden herbiri, Duyuşsal Anlatıcı bireylerin tanımlamaları ile tutarlılık göstermektedir. Duyuşsal Duyarlık puanları yüksek olan bireyler, atılgan, duyarlı, gözüpek ve özgür bireyler olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan Duyuşsal Kontrol alt ölçek puanları yüksek olan bireyler de liberal ve rahat bireyler olarak tanımlanabilirler. Sosyal Anlatıcılık ölçeği, dışa dönük, duygusal olarak tutarlı, gruba bağlı ve gözüpek bireyler olarak tanımlanabilmektedir ve bu ölçek Sosyal Anlatıcılık puanları yüksek olan bireylerin toplumsal ve sempatik bireyler olduğu fikrini doğrulamaktadır. Utangaçlık, sosyal kurallara bağlılık ve muhafazakar karakteri özellikler SBE üzerindeki yüksek puanları etkilemektedir. Sosyal Kontrol alt ölçeği, canayakınlık, tutarlılık, girişkenlik, özgürlük, gruban bağlılık ve rahat karakter özellikleri ile ilişkilidir. Bu ilişkiler Sosyal Kontrol ölçeği puanı yüksek olan bireylerin sosyal ilişkilere aktif olarak katıldığı ve sosyal güvene sahip olduğu fikrini doğrulamaktadır.

Sosyal Beceri Envanteri'nin Aynı Amaçla Geliştirilen Diğer Ölçme Araçlarından Olan Farkı

Sosyal becerilerle ilgili yapıları ölçen çok sayıda araç olmasına rağmen, yapıların tümündeki çok boyutluluğu ölçen çok az araç bulunmaktadır. Örneğin utangaçlığı ve sosyal kaygıyı ölçen pek çok araç sosyal yeterliliği ölçerken yanlış sonuçlar vermektedir (Örneğin, Cheek ve

Buss, 1981; Fenigstein, Scheier ve Buss, 1975; Jones ve Birggs, 1986; Leary, 1983; Akt: Riggio, 1989a). Bu araçlar, utangaçlığın genel ve kendine özgü özelliklerini ölçmek üzere hazırlanmıştır. Birtakım sosyal becerilerin yokluğu utangaçlığı ve sosyal kaygıyı ortaya çıkarmasına rağmen, SBE insanın içsel durumu ya da bilişsel yönünü değerlendirmekten ziyade, temel becerileri ölçmek için kullanılır.

Sosyal etkileşim sırasında davranışı yönlendirme ve kontrol etme becerilerini kapsayan Synder'in Kendini Ayarlama (KA) (Self-Monitoring) ölçeği bulunmaktadır. Ancak KAÖ, 18 maddelik bir ölçme aracıdır. Bu nedenle SBE'ne göre kullanım alanı daha sınırlıdır.

Sosyal Beceri Envanteri'nin Uygulama Alanları

Sosyal Beceri Envanteri sekizinci sınıf ve üzerindeki yetişkinler için hazırlanmış bir ölçme aracıdır. Ayrıca SBE çeşitli gruplar için de uygun olabilir. İlk geçerlik çalışmasına katılanların çoğunluğu lisans ve lisans üstü yüksek okul öğrencileri olmasına rağmen, araştırmalar öğrenci olmayan populasyon üzerinde de sürdürülmüştür (Riggio, 1986).

Sosyal Beceri Envanteri, öncelikle sosyal etkileşim süreci ve iletişim konusunda yapılan çalışmaları değerlendirmek için geliştirilmiştir. SBE, sosyal becerilerin davranışsal boyutlarını ayrıntılı olarak incelemede alternatif olarak kullanılabilir. Ayrıca, çeşitli klinik, endüstri ve örgütsel ortamlarda uygulanan sosyal beceri eğitim programlarını değerlendirmek için kullanılabilir (Riggio, 1986). SBE'nin kullanıldığı yerler aşağıda açıklanmıştır.

1. Psikolojik Danışma ve Psikoterapi

SBE'nin en yaygın uygulama alanı psikolojik danışma ve psikoterapi alanlarıdır. Psikolojik danışma ve psikoterapide SBE, sosyal yönden yetersiz bireyleri yetiştirme ve geliştirme programları için bir ölçme aracı olarak kullanılabilir. Danışmanlara ve terapistlere

başvuran çoğu danışan, belirli sosyal becerilerden yoksun olduklarından dolayı karşılaştıkları çeşitli sorunlar ve güçlükler vardır. Bu sorunlardan bazıları; utangaçlık, yalnızlık, sosyal yönden başarısızlık korkusu, pasiflik ya da arkadaşlık ve ilişki kurmadaki başarısızlıktır. SBE'den elde edilen puanlar gelecek eğitim ve gelişim dönemlerinde karşılaşılabilecek başlıca sosyal beceri eksikliklerini yordamak amacıyla kullanılabilir.

2. Aile ve Evlilik Danışması

SBE, aile danışması ve evlilik çatışmalarında bir ölçme aracı olarak kullanılmaktadır. Aile üyeleri arasında ortaya çıkan iletişim becerilerindeki noksanlıkları belirlemek için kullanılan geçerli bir araçtır. Bireylerarası ilişkilerin devam ettirilmesinde ve kurulmasında iletişim kurma becerisinin büyük payı vardır. SBE ile sosyal beceriler ölçümü bireylerin kurdukları ilişkilerde, dayanışma sağlamaları açısından önemlidir. De Paola ve Riggio tarafından 1988 yılında SBE kullanılarak yapılan bir araştırmada, kısa süreli ve uzun süreli (50 yıl ve daha fazla) evlilere uygulanan SBE puanları ile birlikteliğin niteliği ve eşlerin ilişkilerinden mutlu olmaları arasında olumlu ilişki görülmüştür.

3. Yöneticilik ve Liderlik Eğitim Programları

SBE, yöneticilik ve yönetici yetiştirme programlarında, yönetimde iletişim ve çalışma gruplarında insanların iletişim becerilerini değerlendirmek için kullanılabilir. SBE puanlarının daha ileri bir öngörü ile grup performansı ve verimlilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için kullanılabilir olarak görülmektedir.

4. Personel Seçimi

SBE, personel seçimi ve yerleştirme testleri ile birlikte kullanıldığında, personel seçiminde yararlı bir araç olarak görülmektedir. Çeşitli çalışma gruplarının sosyal beceri çizelgeleri incelendiğinde, belli başlı beceri bo-

yutları ve farklı meslek grupları arasında olumlu ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Örneğin, satış elemanları anlatıcılık, terapistler ya da danışmanlar duyarlılık, aktörlerin ise sosyal kontrol becerilerinin gelişmiş olduğu görülmektedir. Yönetici ve denetleyicilerin de benzer şekilde SBE'nden yüksek puan aldıkları görülmüştür. Bilindiği gibi, başarılı yöneticilerin sahip olmaları gereken önemli özelliklerden bir tanesi de çok geniş bir iletişim yeteneğine sahip olmalarıdır.

5. Sağlık Psikolojisi

Sosyal becerilerin stresle başetmede büyük rol oynadığı konusunda hipotezler bulunmaktadır. İyi gelişmiş sosyal becerilere sahip olmak, sosyal çevreye uyum sağlayabilme ve psikolojik sağlığı sürdürebilme ile ilişkilidir. SBE, iletişim ağlarındaki kopukluklardan meydana gelen stresi engellemek üzere, bireylerin bu konudaki becerilerini ölçmede ve psikolojik stres üzerindeki araştırmalarda yararlı bir araç konumundadır. SBE'nin kullanıldığı diğer bir alanda sağlık personelinin iletişim becerilerini arttırmak amacıyla yapılan eğitim programlarında kullanılmasıdır. Araştırmalar hekimlerin iletişim becerileri, özellikle sözel olmayan becerileri ile hem hastaların hem de kendilerinin doyum düzeyleri arasında ve tedavi programlarının tamamlanması arasında olumlu ilişkiler bulunduğunu ortaya koymuştur.

Sosyal Beceri Envanteri'ni Uygulama, Puanlama ve Yorumlama

1. Uygulama

Sosyal Beceri Envanteri, 14 yaş ve üzerindeki bireylerin kendi kendilerine uygulayabilecekleri toplam süre 30-45 dakika olan bir testtir. SBE, toplam 90 madde ve altı alt ölçekten oluşmaktadır. Envanteri cevaplayanlar, 5'li Likert ölçeğini kullanarak her bir maddedeki tanımlamalara ne derece uydularına karar vererek cevap kağıdı üzerinde işaretlemeler yaparlar.

SBE sessiz ve rahat bir ortamda bireylere uygulanmalıdır. Bireylere uygulanırken, verilen cevapların rahat bir ortamda verilmesine dikkat edilmelidir. SBE, envanter kitapçığında "Kendini Tanımlama Envanteri" olarak adlandırılmıştır. Bu başlığın kullanılma nedeni, envanteri cevaplayan bireylerin, cevaplama sürecinde sosyal yeterliliğin kazandırılmasında büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu konuda Riggio (1986) şunları belirtmektedir.

"Her sosyal beceri ve sosyal etkililik arasındaki ilişki her zaman aynı düzeyde değildir. Diğer sosyal beceri unsurları ile bağlantılı olarak temel sosyal beceri unsurlarından sadece birine sahip olmanın herhangi bir işlevi olmayabilir. Örneğin; bazı bireyler anlatımcıdır, fakat düzenleme ve kontrol becerileri olmadığından dolayı, diğer bireylerin dikkatlerini çekseler ve olumlu tepkiler alsalar bile, çabuk kızabilirler ve son derece huysuz olabilirler. Sonuç olarak, genel sosyal becerilerle ilgili özel unsurlardan söz edebiliriz. Ancak, bunlar diğer beceri unsurları ile birleştiğinde önemli unsurlar haline gelebilirler".

Özel olarak bireyler, duyuşsal kontrol, duyuşsal duyarlılık gibi belli sosyal beceriler geliştirmişlerdir. Bunlar önemlidir; fakat bunlar arasındaki denge sosyal yeterlik için gereklidir. Puanlar diğer sosyal beceri alt ölçek puanları ile karşılaştırıldığında ne fazla ne de düşük olmalıdır. Örneğin, bir bireyin duyarlılık ölçümleri yüksek, sosyal kontrol ve anlatımcılık ölçümleri düşük ise, diğer bireylerin sosyal davranışlarını anlarlar ve etkileşim normlarını bilirler ancak diğer bireylerle sosyal etkileşim kuramazlar (Riggio, 1989a).

Sosyal Beceri Envanteri, belirtilen olumlu nitelikleri dikkate alınarak Türkçe'ye uyarlanmıştır. SBE'nin Türkiye'de öğretim kademelerinde ve iş yaşamında kullanılabilir nitelikte olduğu söylenebilir.

SBE'nin Türkçe'ye Çeviri Çalışması

SBE öncelikle araştırmacı ve İngilizce'yi kullanma deneyimi olan, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanın-

da üç kişi tarafından ayrı ayrı olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Sonra bu çeviriler araştırmacı tarafından karşılaştırılmış ve uyumsuzluklar gerek tartışma yoluyla, gerekse İngilizce bilen başka uzman kişilerle görüşülerek giderilmiştir.

Yapılan çevirilerde büyük bir farklılığın olmadığı, alandan ve İngilizce'yi kullanma deneyimi olan kişiler tarafından Türkçe çevirisinin orijinal İngilizce metne eşdeğerliği kabul edilmiştir.

Kullanılan Ölçme Araçları

1. Sosyal Beceri Envanteri-SBE (Social Skills Inventory-SSI).

Bu envanterle ilgili ayrıntılı bilgi daha önce verilmiştir.

2. Kendini Ayarlama Ölçeği-KAÖ (Self Monitoring Scale-SMS).

Bu çalışmada SBE'nin benzer ölçekler geçerliğini saptamak için Kendini Ayarlama Ölçeği ölçüt olarak kullanılmıştır. Kendini Ayarlama Ölçeği 1974 yılında Synder tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali 25 maddeden oluşmaktadır. 1987'de ise 18 madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Ölçek genelde doğru/yanlış şeklinde cevaplandırılmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı (KR-20 katsayısı) çeşitli araştırmalarda .63 ile .70 arasında rapor edilmektedir. Bir ay ara ile testin tekrarı güvenirliliği .83 olarak bulunmuştur. Türkiye'de Kendini Ayarlama Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları Bacanlı (1990) tarafından yapılmıştır. KAÖ'nin 45 gün ara ile yapılan testin tekrarı güvenirlilik katsayısı .88 iç tutarlılık katsayısı ise KR-20 ile .63 olarak bulunmuştur. Geçerlik çalışmalarında ise akran değerlendirmesi, ölçüt gruplar yöntemi ve ayrıca geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Bacanlı tarafından Türkçe'ye uyarlanan KAÖ 20 maddeden oluşmaktadır.

İşlem

Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkçe formu Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Coğrafya, Tarih ve İngi-

lizce Eğitimi Bölümleri ikinci sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından sınıflarda uygulanmıştır. Bu uygulamalar sürecinde, öğrenciler tarafından anlaşılması güç olan maddeler olup olmadığı araştırılmıştır. Öğrenciler tarafından anlaşılamayan altı madde alanda uzman olan kişilerle görüşülerek yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen form, yeniden aynı bölümlerdeki ikinci sınıf öğrencisine uygulanmış ve sonuçta tüm maddelerin öğrenciler tarafından anlaşıldığı görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi Statview 512 +TM programı kullanılarak araştırmacı tarafından yapılmıştır, ancak gerekli konularda alanda uzman olan kişilerle görüşmeler yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkiye'de yapılan güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları özetlenmektedir.

SBE'nin Güvenirlik Çalışmaları

Sosyal Beceri Envanteri'nin güvenilirliği testin tekrarı ve iç tutarlık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu amaçla 1995-1996 öğretim yılında G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi İngilizce ve Tarih Eğitimi Bölümleri'nden seçilen 53 öğrenciye dört hafta arayla iki kez uygulama yapılmıştır.

Testin Tekrarı Yöntemi: Sosyal Beceri Envanteri araştırmacı tarafından 53 üniversite öğrencisine dört hafta ara ile iki kez verilmiş ve testin tekrarı yöntemi ile hesaplanan toplam puana ilişkin güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için $r = .92$ olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları ise $r = .80$ ile $r = .89$ arasında değişmektedir. SBE'nin her bir alt ölçeği ve en-

vanterin bütünü için testin tekrarı yöntemiyle bulunan güvenilirlik katsayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1- SBE'nin Testin Tekrarı Güvenirlik Katsayıları

Alt Ölçekler	r
Duyuşsal Anlatımcılık	.81
Duyuşsal Duyarlık	.87
Duyuşsal Kontrol	.80
Sosyal Anlatımcılık	.89
Sosyal Duyarlık	.88
Sosyal Kontrol	.89
Envanterin Bütünü için	.92

Alfa Katsayısı Yöntemi ile İçtutarlılığın Hesaplanması

182 öğrenciye uygulanan Sosyal Beceri Envanteri'nin toplam puana ilişkin iç tutarlık (Cronbach alpha) katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklere göre elde edilen iç tutarlık katsayıları ise .56 ile .82 arasında değişmektedir. Tablo 2'de Alfa katsayısı ile hesaplanan içtutarlık katsayıları verilmiştir.

Tablo 2- SBE'nin İç tutarlık Yöntemiyle Hesaplanan Alfa Güvenirlik Katsayıları

Alt Ölçekler	İç Tutarlık Katsayıları
Duyuşsal Anlatımcılık	.56
Duyuşsal Duyarlık	.80
Duyuşsal Kontrol	.75
Sosyal Anlatımcılık	.82
Sosyal Duyarlık	.72
Sosyal Kontrol	.81
Envanterin Bütünü için	.85

Görüldüğü gibi, Sosyal Beceri Envanteri'nin gerek alt ölçekleri ve gerekse de tamamen ilişkin güvenilirlik katsayıları oldukça yüksek bulunmuştur.

SBE'nin Geçerlik Çalışmaları

Sosyal Beceri Envanteri'nin geçerlik çalışması olarak kapsam ve benzer ölçekler geçerliği olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır.

Kapsam Geçerliği: Kapsam geçerliği ile ilgili çalışmada uzman kanısına başvurulmuştur. Alanda uzman olarak çalışan kişiler SBE'nin bütünü ile ilgili incelemeleri sonucu ölçeğin sosyal becerileri ölçebilecek nitelikte olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Benzer Ölçekler Geçerliği: Bu çalışmada benzer ölçekler geçerliği için 1974 yılında Synder tarafından geliştirilen ve Bacanlı (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Kendini Ayarlama Ölçeği (KAÖ) kullanılmıştır. İngilizce Bölümü ve Tarih Bölümü ikinci sınıf öğrencilerine Sosyal Beceri Envanteri ve KAÖ birlikte uygulanmıştır. Her iki ölçekten elde edilen puanlar arasında .63 (n=37) korelasyon bulunmuştur. SBE'nin alt ölçekleri ile KAÖ puanları arasındaki korelasyon katsayıları ise $r = -.21$ ile $r = .57$ arasında değişmektedir.

Tablo 3- Sosyal Beceri Envanteri ile Kendini Ayarlama Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Alt Ölçekler	r
Duyuşsal Anlatıcılık	.32
Duyuşsal Duyarlık	.39*
Duyuşsal Kontrol	.48*
Sosyal Anlatıcılık	.57*
Sosyal Duyarlık	-.21
Sosyal Kontrol	.47*
Envanterin Bütünü için	.63**

Tablo 3'te Sosyal Beceri Envanteri ve Kendini Ayarlama Ölçeği puanları arasındaki korelasyon katsayıları verilmiştir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, geçerlik ve güvenilirlikle ilgili olarak elde edilen bulgular, Sosyal Beceri Envanteri'nin üniversite düzeyindeki Türk öğrencilerinin sosyal beceri düzeyini geçerli ve güvenilir olarak ölçmek için kullanılabilirliğini göstermektedir. Diğer bir deyimle yukarıdaki bulgular dikkate alındığında Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkçe Formu'nun sosyal becerileri ölçebilecek düzeyde yeterince yüksek güvenilirliğe ve geçerliğe sahip olduğu söylenebilir.

SBE'nin uygun şekilde kullanılabilmesi için uygulayıcıların sosyal beceri ve sosyal becerinin alt özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Geçerli yorumlar ve önerilerde bulunulacaksa yorumlama alanının çok iyi anlaşılmasında yarar vardır. Riggio'nunda belirttiği gibi, her sosyal beceri ve sosyal etkililik arasındaki ilişki her zaman aynı düzeyde değildir. Sosyal beceri unsurlarından birine sahip olmanın herhangi bir anlamı olmayabilir, diğer bir deyimle bireyin duyuşsal ve sosyal anlatıcılık becerileri yüksektir, fakat düzenleme ve kontrol becerileri olmadığından dolayı, diğer insanların dikkatlerini çekmeler ve olumlu tepkiler alsalar bile, çabuk kızabilirler ve huysuz olabilirler. Bu yüzden genel sosyal becerilerle ilgili özel unsurlardan söz edilebilir, ancak, bunlar diğer beceri unsurları ile birleştiğinde önemli unsur haline gelebilirler.

Bireyler duyuşsal kontrol ve duyuşsal duyarlık gibi belli sosyal beceriler geliştirmiş olabilirler. Bunlar önemlidir, ancak bunlar arasındaki denge sosyal yeterlik için gereklidir. Alt ölçek puanları, diğer alt ölçek puanları ile karşılaştırıldığında ne fazla yüksek ne de düşük olmalıdır. Örneğin, bireyin duyarlılık puanları yüksek, sosyal kontrol ve anlatıcılık puanları düşük ise, diğer bireylerin sosyal davranışlarını anlarlar ve sosyal etkile-

şim normlarını bilirler. Ancak diğer bireylerle sosyal iletişim kurmakta güçlük çekebilirler.

Öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve aileler öğrencilerin psikolojik sağlığı ve başarıları için sosyal becerilerin önemi konusunda bilinçlendirilmelidir. Bireyin sosyal beceri düzeyini belirlemek için üniversitelerdeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunan personel tarafından kullanılabilir. Bunun yanısıra bireysel ve grupla yapılan psikolojik danışma hizmetlerinde, etkileşim gruplarında çalışmaların etkinliklerini ölçmek amacıyla kullanılabilir.

Bundan sonra yapılacak araştırmalarda şu hususlar göz önüne alınabilir: (1) Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkçe Formu'nun made analizi yapılabilir, (2) Sosyal Beceri Envanteri'nin kişilerarası ilişkiler, depresyon, yalnızlık vb. gibi değişkenleri ölçen diğer araçlarla korelasyonları bulunabilir.

KAYNAKLAR

- Bacanlı, Hasan. (1990). Kendini Ayarlama Becerisinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. AÜSBE, Yayınlanmamış Doktora tezi .
- Cartledge, G. ve Milburn, J.F. (1983). "Social Skills Assessment and Teaching in te Schools", *Advances in School Psychology* (Ed. T.R.Kratochwili) London Lawrence Vol. 3, 175-235.
- Hargie, Owen ve diğerleri. (1994). *Social Skills in Interpersonal Communication*. Third Edition. New York.
- Kelly, Jeffrey. A (1982). *Social-Skills Training: A Practical Guide For Interventions*. Springer Publishing Company Inc. Newyork.
- Marlowe, H.A, Jr. (1986) "Social Intelligence: Evidence for Multidimensionality and Construct Independence. *Journal of Educational Psychology*. 78, 52-58.

Michelson, L. ve diğerleri. (1981) "Social skills assessment of children" In B B Lahey ve A.E. Kazdin (Eds) *Advances in clinical child psychology*. N Y Plenum Press.

Riggio, R.E. (1986) "The Assessment of Basic Social Skills" *Journal of Personality and Social Psychology*. 51, 649-660.

Riggio, R.E. (1989). *Social Skills Inventory Manual*. (Research Edition) Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press. USA.